

noduchá profilace ostění východního okénka neumožňuje bližší slohové zařazení, nicméně v souvislosti s proporcemi uvedených otvorů se jeví jako oprávněný předpoklad, že okénka nejspíše nevznikla před polovinou 14. století.

Jedna ze starších fotografií názorně dokumentuje nápadný rozdíl v charakteru zdiva věže, které je ve spodní části opatřeno nárožní armaturou, jak jsme již upozornili v předchozím příspěvku. Horní úrovní armatury a zřetelnému rozhraní, patrnému na lici zdiva jižního průčelí, by mohla přibližně odpovídat situace původního vstupu do přízemí věže, který byl proražen ve starší jižní hradbě a k jehož prohloubení na současnou úroveň došlo až v souvislosti se zřízením dnešního průchodu z tzv. kapitulní síně.

Lze tedy důvodně předpokládat, že spodní část věže s armovanými nárožními odpovídala někdejší úrovni přízemí.

Prostorný interiéř přízemí nebyl, na rozdíl od suterénu, vůbec osvětlen. Tato skutečnost by mohla nasvědčovat tomu, že přízemí je oproti suterénu dílem mladší stavební etapy nebo že došlo ke změně plánu během stavby.

K uzavření okének suterénu zazdívkami mohlo dojít nejpozději se zasypaním suterénu a zřízením sakristie v přízemí.

Zatímco otázky týkající se počátků věže Jelenky je nutno zatím, i přes nové nálezy, ponechat víceméně otevřené, dovolilo zpřístupnění jižního průčelí paláce zaujmout jednoznačné stanovisko k existenci předpokládané druhé, menší věžice segmentového půdorysu, o níž jsme vyslovili pochybnosti v předchozím příspěvku.

Z připojených snímků vyplývá, že žádná věžice se v těchto místech neuplatňuje a líc zdiva, v nedávné době poškozený havárií v důsledku zatékání, nevykazuje žádné stopy ani po eventuálním dodatečném odstranění fortifikačního prvku tohoto typu.

POZNÁMKY:

- 1) J. Varhaník, Neznámý prostor strakonického hradu, *Průzkumy památek* II/1995, s. 75 - 82.
- 2) M. Vilímková, D. Libal, M. Heroutová, Strakonický hrad, stavebně historický průzkum, *SÚRPMO* 1967.
- 3) A. Hejna, Archeologický průzkum v areálu hradu ve Strakonici, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 2/1985, s. 75 - 93. Nálezová zpráva čj. 2263/81 z r. 1981 v archivu Archeologického ústavu AV ČR v Praze.

NOCHMALS ZUR BAUGESCHICHTE DER BURG IN STRAKONICE (STRAKONITZ)

Nach der Entfernung des angefliegenen Gehölzes aus der unmittelbaren Nähe der Burg in Strakonice stellte man zwei kleine vermauerte Fenster vom verschütteten Untergeschoß des Viereckturms „Jelenka“ fest, die von der bisherigen Literatur noch nicht beschrieben waren. Besser erhalten ist das östliche mit dem einfach profilierten Gewände (eine Abschrägung und ein Falz).

Die südliche Palastfront zeigt deutlich, daß der zweite kleinere, von der älteren Literatur vorausgesetzte Halbturm über dem Segmentgrundriss, sich westlich vom Turm „Jelenka“ in seiner unmittelbaren Nähe nicht befand.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Strakonice, Burg, Turm „Jelenka“ von Südwesten. Die untere Partie zeigt deutlich die Eckarmatur, ganz links das kleine vermauerte Untergeschoßfenster. (Historische Ansichtskarte, Archiv des Autors)

Abb. 2: Östliches Untergeschoßfenster des Turms „Jelenka“.

Abb. 3: Westliches Untergeschoßfenster des Turms „Jelenka“.

Abb. 4: Südfront des Burgpalastes.

Abb. 5: Detail der Südfassade des Burgpalastes mit dem Ort des vorausgesetzten zweiten Halbturms über dem Segmentgrundriss.

(Aufnahmen 2 - 5 des Autors)

(Übersetzung: J. Noll)

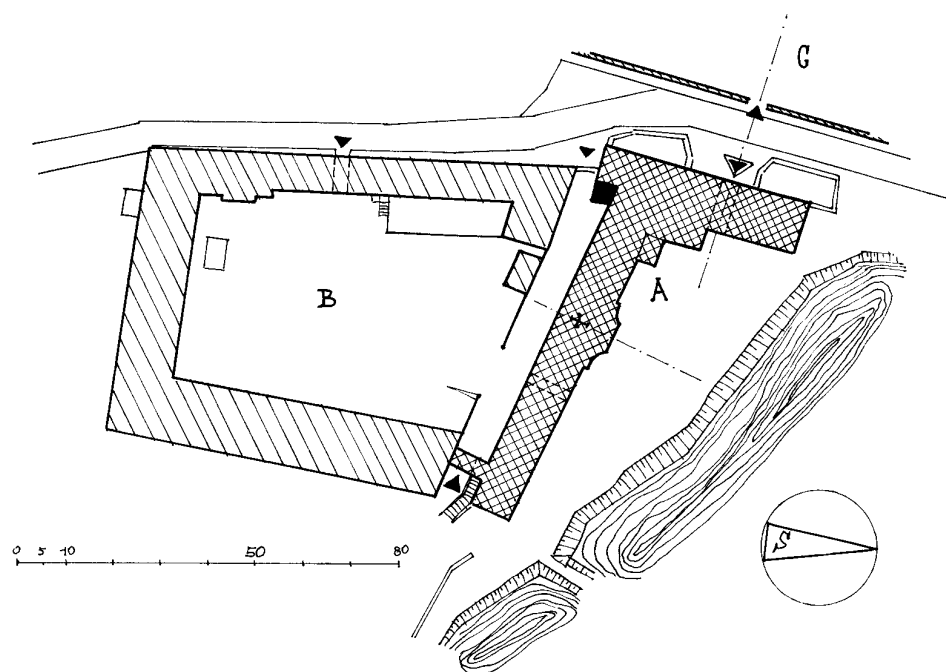
ZÁMECKÁ LÁZEŇ V DRAHENICÍCH

PETR MACEK

Zámecký areál v Drahenicích (okr. Příbram) nenáleží k obecně známým památkám, lze jej zařadit mezi menší venkovská panská sídla, kterých je v naší zemi větší počet. Proto jsou Drahenice spíše spojovány s místní zahradou, respektive zahradní oranžérií. Ta je přes kritický stav co do rozsahu zachování jednotlivých prvků dnes již ojedinělým příkladem tohoto typu stavby. I vlastní zámek však obsahuje velice cenné prvky, které si zaslouží vlastní podrobnější zpracování.¹⁾ Zde bych se chtěl zmínit pouze o jediné části, kterou je zámecká lázeň.

Zámek, obsahující renesanční jádro, podstatně rozšířené dvěma barokními přestavbami i zásahy pozdějšími, tvoří dvě křídla různé délky (vstupní západní, na něž je kompozičně vázána zahrada a delší jižní, uzavírací od severu přilehlý hospodářský dvůr). V jejich styku (viz obr. 1) byl ke staršímu výstupku přisazen dvoupodlažní přístavek o půdorysných rozměrech cca 4 x 4 metry, obsahující v přízemí a patře po jediném prostoru. Ná vaznost na starší stavbu se projevila zkosením jeho západní stěny, kde by jinak byla zakryta okenní osa. Přístavek byl realizován proto, že upravované obytné první patro mělo být obohaceno o další prvek, nový salón. Jeho podoba stavebně odpovídá nejpozdějšímu baroku s bohatou výzdobou, která se již výrazně přechýlila ke klasicismu. Salónek však nemusel být prvořadým důvodem zřízení přístavku, patrně minimálně stejný význam sehrála snaha připojit k obytné části i náročněji koncipovanou lázeň. S ohledem na její konstrukční řešení (viz dále) musela být zřízena v přízemí a s patrem propojena křivočarým intimním schodištěm, vybudovaným částečně v síle zdi, částečně ve výstupku zasahujícím do interiéru se starší dispozicí (půdorys lázně viz obr. 2).

Vlastní lázeň v přízemí sledovaného přístavku je složena ze dvou těsně propojených částí. Větší z nich, o půdorysných rozměrech cca 2 x 3 metry, tvoří mírně deformovaný obdélník s neodsazenými výrazně zaoblenými nárožními. Sklenuta je plochou placovou klenbou, jejíž čela jsou až na západní stěnu prolomena valeně zaklenutými nikami. Klenba zcela plynule a bez jasné hranice, dané například římsou, navazuje na stěny, respektive zaoblená nároží. Prostor tak získává sjednocený charakter s klenbou, působící spíše dojmem ploché kupole. Toto řešení tedy od počátku počítalo s rozsáhlejší souvislou výmalbou. Podlaha této části je pokryta velkými kamennými deskami nepravidelného skladu i rozměrů, což bylo záměrným řešením, směřujícím k určité rustikálnosti, či spíše přírodnímu prostředí. Tomuto charakteru odpovídá i jižní stěna, která je pokryta grottovou dekorací. Stěna a navazující část klenby měla navodit dojem silně zvětřalého jeskynního výklenku vytvořeného hrubě omítnutými, nepravidelně vyčnívajícími cihlami. Zde je umístěn vstup, kam ústí pouze 70 cm široká, v půdorysu s ohledem na přilehlé starší konstrukce založená chodbička. Je sklenuta valeně, stejně jako do ní ústící schodiště, umožňující přímý a diskretní vstup ze salónu v patře. Že byl tento přístup významnější než vstup z pří-

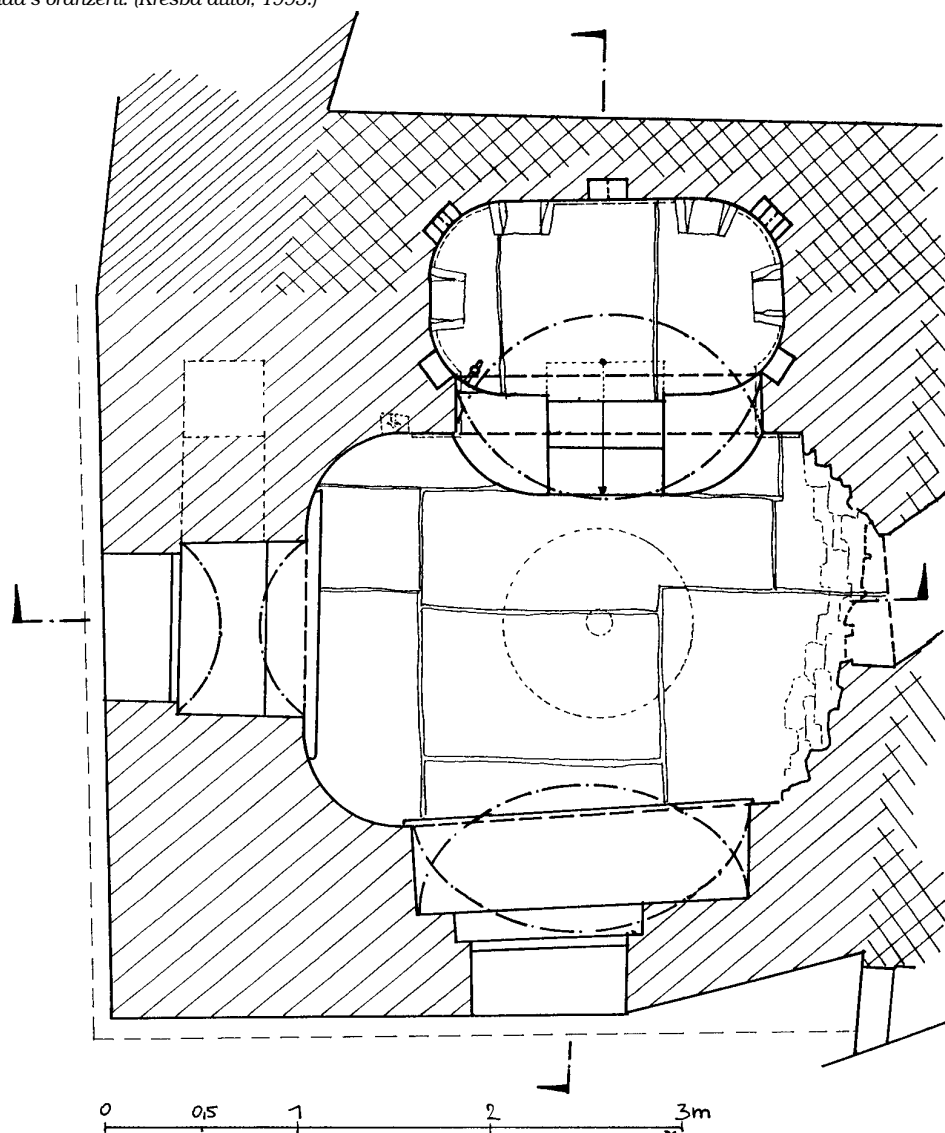
Obr. 1: Drahenice, orientační schéma zámeckého areálu. A - zámek (černě označen přístavek obsahující v přízemí lázeň), B - hospodářský dvůr, C - zahrada s oranžérií. (Kresba autor, 1993.)

zemí, dokládá přerušení chodbičky zhruba v její polovině několika stupni, vázícími se právě k tomuto schodišti. Výmalba komunikací byla obnovována, patrně od počátku však byla řešena iluzivně. Vytvářet měla dojem chodby obehzené rozměrnými kvádry kyklopského zdiva, tedy zcela v protikladu k jejím rozměrům.

Východní stěna hlavního prostoru lázně je prolomena větší nikou, do které byla osazena nízká zděná lavice, krytá masivní kamennou deskou s jednoduše profilovaným čelem. Nad ním je ve zmenšeném úseku niky osazeno ležaté oválné okénko s klasicizující mříží. Jižní uží stěna měla od počátku niku vyplněnou otevřeným krbem, vytápěným přímo z místnosti, odvod kouře zajišťoval současně se zdivem budovaný nový komín. Průčelí krbu bylo řešeno jako samostatná architektura. Přímá čelní stěna byla ukončena fabionovou římsou s navazujícím štítem s konkávně-konvexně-konkávním obrysem. Ve vnitřním poli štítu byla ponechána trojice otvorů, kterými prosvítalo světlo ze zúžené okenní niky s vysoko umístěným ležatým okénkem (viz jižní stěna). Velice zajímavým detailem je vlastní otvor do

topeniště. Jeho zvlněný záklenek se středním vysutým prvkem je vynášen pásy kovaného železa.

Na počátku popisu většího prostoru bylo zmíněno, že počítal s rozsáhlejší výmalbou. Stávající, silně zpráškovatělá a narušená vrstva pochází dle všeho ještě z 19. století. Odpovídá jí velice jednoduché, až strohé architektonické iluzivní členění do jednotlivých polí, z barev převažuje šedá a studená zelená. Pod nimi se ale objevují méně zřetelné stopy výzdoby zřejmě původní, která je daleko náročnější i efektnější. Na stěnách prosvítají výhledy do orientální krajiny s palmami i pyramidami. Teprve v této souvislosti je nutno chápat plynulé navázání klenby, která vytvořila malované nebe, vážící se k daným výjevům, kryjícím mimo

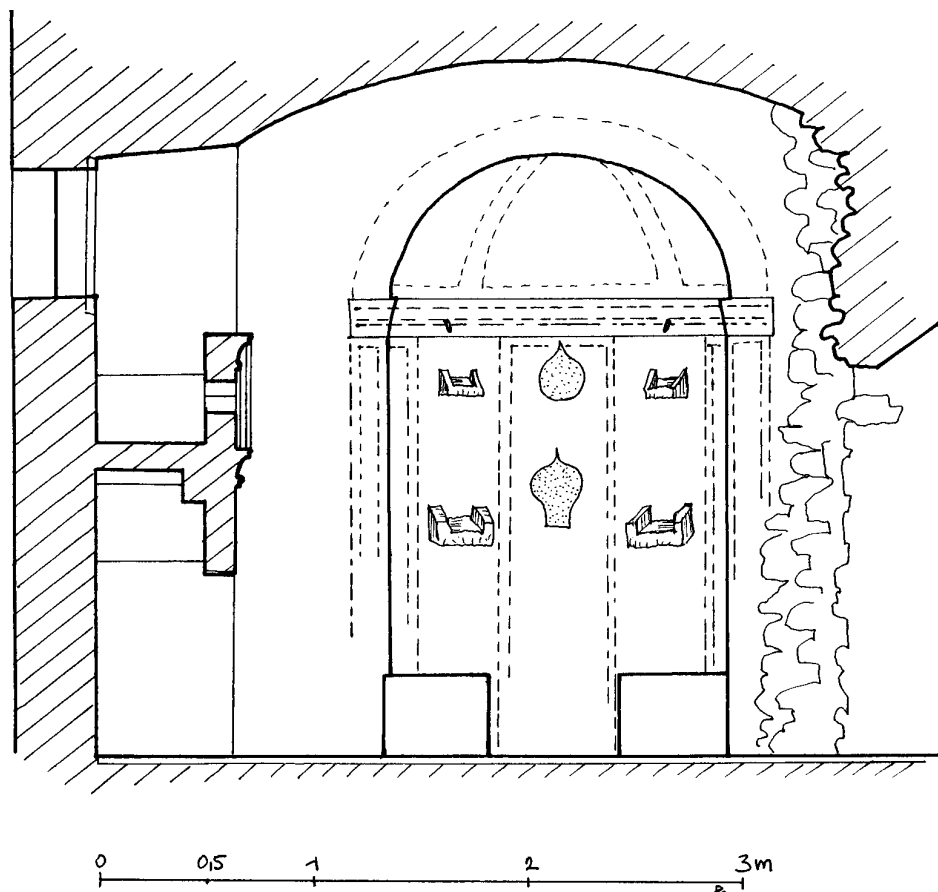
Obr. 2: Drahenice, půdorys lázně. (Dokumentaci lázně provedl autor článku, 1993.)

grottovou část všechny stěny tohoto prostoru.

Rozměrově menším, avšak ústředním prvkem, je část navazující na stlačeným pasem překlenutý otvor v západní stěně většího vstupního prostoru. Zde je umístěna vlastní lázeň, tvořená pod úroveň terénu zapuštěným bazénkem. Jeho půdorys, stlačený obdélník o rozměrech 180 x 100 cm, opět se zaoblenými rohy, určuje tvar dané části, která celkově působí spíše jako do většího prostoru otevřená nika (viz obr. 3). Její určitou samostatnost ale podporuje mimo uzavřený půdorys i tvar klenby, neúplně nepravidelné kupole, ze které jsou nad daným půdorysem uplatněny více než dvě třetiny (viz řez na obr. 4). Vlastní bazének, zapuštěný zhruba metr pod podlahu, je obezděn i vydlážděn kamennými deskami. Typ izolace nebylo možno zjistit. Vstup umožňují čtyři kamenné jednoduché stupně (poslední od straně), sevřené mezi parapetní zídka, jejíž zakřivený tvar odpovídající lázni proniká do předního většího prostoru.

V lázni se dochovaly četné prvky originálního vybavení. Vlevo od vstupu je to zhruba v úrovni podlahy umístěný napouštěcí mosazný ventil, u něhož chybí pouze ovládací prvek. Jeho poloha dokládá, že v přilehlé místnosti, kde se v dané době nalézala kuchyně, byla ohřívána voda a potrubím odváděna do bazénku. Mimo toto základní vybavení byla lázeň opatřena dalším, vysoce pozoruhodným zařízením. Klenbu od stěny totiž odděluje římsa, která má pouze jednoduchý trojúhelný průřez, profilace je iluzivně malována. Jen mírně vykloněná římsa však není zděná, vytvořena byla ze slabšího plechu. Toto naprosto atypické řešení vychází z navazujícího technického zařízení, které se rozhodujícím dílem spolupodílí na vybavení lázně. Za plechovou římsou je ve zdivu horizontální zářez, do kterého je vloženo plechové korýtko technologicky velice blízké okapu. Do něj byla přiváděna voda, která jej rovnoměrně plnila. Vedení potrubí není jasné, dochoval se však ovládací ventil (vlevo od niky s bazénem). Z něj pak pomocí drobných vývodů, pronikajících plechovou římsou v podobě nezdobené trubičky, tryskala voda na čtyřech místech. Nespádala však přímo do bazénku, ale byla ve dvou úrovních zachycena masivnějšími, z hruběji opracovaného kamene tvořenými chrliči.

Uvedené prvky však netvoří jediné obohacení lázně. V iluzivní malbou vymezených polích byly mezi pásy s chrliči umístěny různorodé, tvarově značně originální výklenky. Jejich tvary odpovídají kapce, kosočtverci, mitrovité ukončenému obdélnímu výklenku, či ústřednímu tvaru snad orientálního obrysu (viz obr. 3 a 4). Oproti malované stěně nebyly nikdy povrchově upravovány, patrná je jejich

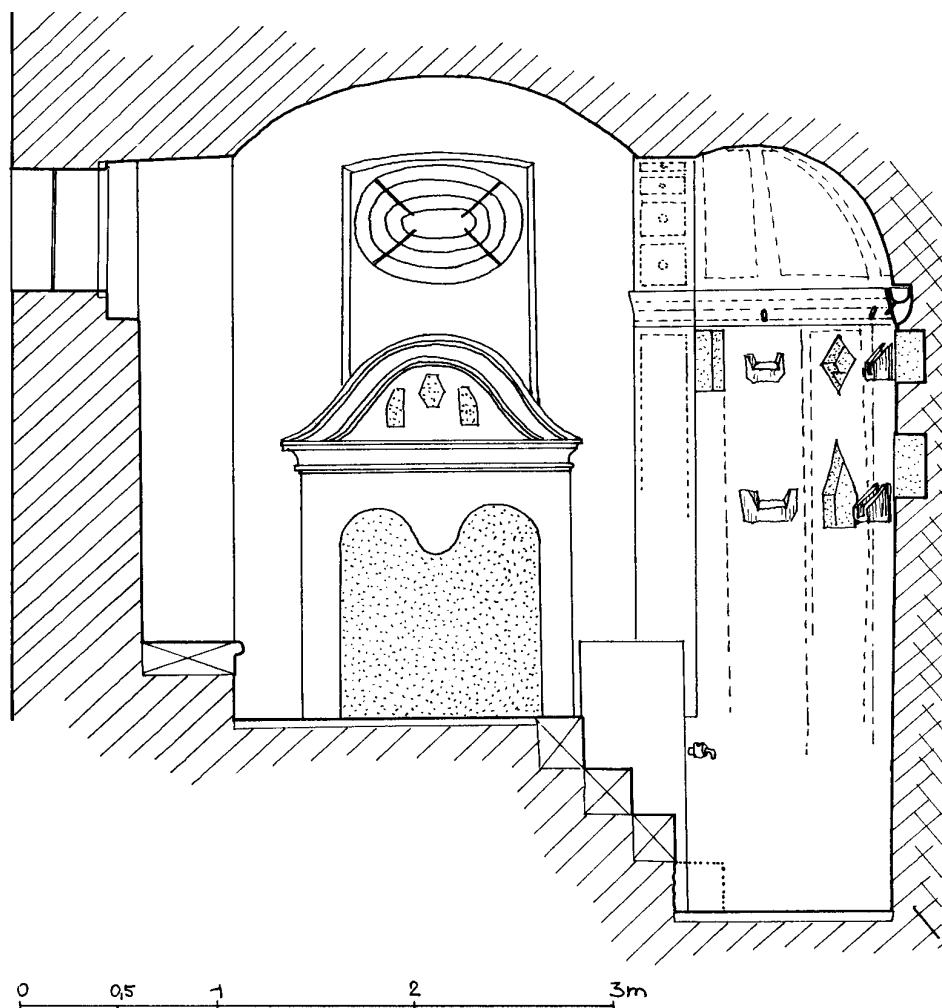

Obr. 3: Drahenice, řez lázni s pohledem k zapuštěnému bazénku.

pouze hrubě utažená omítka. Výklenky tedy patrně musely být vyloženy a při lici stěny opatřeny rámem. Tyto kovové rámy se dosud ve dvou z nich zachovaly. V kosočtvercových útvarech, kde není rovná plocha v jejich základně, jsou patrně rovné dozděné plošky, poukazující na skutečnost, že do nik bylo něco vkládáno, respektive stavěno. Dále se můžeme již pouze dohadovat, že to byly malé lampy, protože v jednom z otvorů je v horní části patrné znečištění kouřem, který sem zřejmě přes uvolněný obklad pronikl. Této interpretaci odpovídají i drobné průduchy, umístěné ve vrcholu každé ze sledovaných malých výklenků. Pak se lze již jen dohadovat, zda nebyly drobné niky zakryty sklem, možná i barevným (?).

Když se pokusíme tuto lázeň hodnotit, je nutno v první řadě konstatovat, že již její existence je sama o sobě velice významná. V Evropě tak známé barokní lázně jako je například soliterní Badenburger v zahradě zámku Nymfenburg u Mnichova, nebo často uváděná lázeň versailského zámku²⁾ u nás zřejmě nemají adekvátní odezvu. Na druhé straně se lze domnívat, že větší lázně existovaly i v Čechách.³⁾ Tato oblast bádání je však doposud v samotných počátcích, a nelze proto vyloučit ani větší překvapení.

Zámeckých koupelen, či spíše lázní se u nás rozhodně dochovalo málo. Známá je z 19. století pocházející lázeň na zámku v Hořovicích,⁴⁾ kde je podobné její umístění v přízemí s přímým komunikačním propojením na apartmá vlastníka v patře. Vlastní lázeň zde ale tvoří vana, jedná se tedy o druhý typ, bližší novodobé koupelně. Další možná lázeň se zřejmě nachází, ovšem jen ve velice narušeném torzu

Obr. 4: Drahenice, řez lázní s pohledem ke krbu umístěnému proti vstupu.

v suterénu gloriety schodiště Malé Ledeburské zahrady pod Pražským hradem.⁵⁾ Zde prozatím není zřejmé, jak vypadala nedochovaná kamenná nádržka (spíše ta, než vana). Pravděpodobně byla umístěna do mělké orámované niky proti vstupu do klenutého ústředního prostoru. Prozatím nebyly nalezeny žádné další srovnatelné příklady. I když je nelze eliminovat, dokumentární význam drahenické lázně je zcela zásadní.

Stavebně historický průzkum by měl být pokud možno exaktní, odděleny by měly být části přinášející objektivní a prokazatelné informace od odstavců spekulativních. Jedním z mnohdy zavádějících přístupů je interpretace díla, při níž hodnotíme zejména jeho atmosféru, protože jsme zde limitováni vlastními pocity ovlivněnými naší dobou i mírou získaných zkušeností. V našem případě bych se však chtěl pokusit navodit právě tuto atmosféru, která je se sledovaným prostorem nedílně spjata. Čtenář pak může posoudit, zda právě vzbuzení určité nálady nebylo jedním ze zásadních důvodů vzniku, či spíše daného řešení lázně, kde vlastní koupel mohla mít až druhotný význam (?).

Již přístup do lázně ze salónku v patře nebyl jen zcela účelový. Jeho malé rozměry byly pochopitelně dány způsobem využití, na druhé straně však byly zcela záměrně upotřebeny pro navození určitého dojmu. Stísněný prostor různě se stáječícího a dramaticky nasvíceného schodiště

i navazující chodbičky měl iluzivní výzdobu, která odpovídala průchodu skalou, či přesněji řečeno chodbou, vyzděnou z velkých hrubě opracovaných kvádrů. Před vstupem do lázně se dokonce strop výrazně snížil pouze na výšku dveří, čímž byla vytvořena jakási nálevka. Po otevření dvířek se vstupující ocitl v málo prosvětleném prostoru, kde hlavním světelným zdrojem byl přímo proti němu umístěný otevřený krb. Živý oheň nutně problematizoval hranice prostoru, který byl díky propojení stěn s „vynechanými“ rohy a plynule navazující klenbou sám o sobě záměrně obtížněji uchopitelný. Rozhodně větší roli zde sehrávala výmalba stěn, která v první fázi rozhodně místnost neuzavírala, naopak se snažila vytvořit dojem daleko většího, otevřeného prostoru. Návštěvník prošel oněmi dvířky umístěnými ve skalním výklenku a kolem něj se „rozprostřela“ orientální krajina s uvedenými pyramidami, palmami a dalším nezbytným inventářem. Když posléze usedl na kamennou lavici a byl odleva příjemně zahříván roztopeným krbem, otevřel se mu průhled do architektonizované niky, kde pod klenbou prýštily slabé praménky vody. Ve trojici kaskád tvořených „přírodně“ opracovanými kamennými chrliči spadaly do vody v zapuštěné nádržce, jejíž hladinu neustále čeřily. K vizuálním efektům musíme ještě připočíst vjemy sluchové (praskot polen v krbu, zvuk padající vody). Jako by těchto romantických atributů nebylo ještě dost, musím uvést ony podivuhodné niky ve stěně nad bazénkem, kde lze hypoteticky uvažovat o umístění lampiček, možná za barevným zasklením.

Snad tento pokus alespoň částečně navodí příslušnou atmosféru, kterou si však každý musí korigovat vlastní zkušeností. Na každého z nás však dle mého soudu alespoň částečně zapůsobí exotická romantičnost a tajemnost lázně. Možná ji budeme chápat s jistým ironickým nadhledem, rušit nás bude naivita provedení. Je však si nutno uvědomit, že my jsme ovlivněni současnými médii a jejich téměř neomezenými možnostmi. Jak asi tento prostor - zejména po setmění - působil v době svého vzniku, se můžeme pokusit jen dohadovat.

Pokus o vyjádření atmosféry je potřebný i pro stylové zařazení drahenické lázně, pro její dataci. Stavebně je prostor spojen ještě s barokním obdobím, což dokládá již stavební typ se zapuštěným bazénem. Z hlediska stavebního vývoje zámku lze uvažovat nejspíše o sklonku 18. století. Zmíněná výzdoba lázně i salónku v patře však prokazuje zjevně

pokročilejší rysy. Nejedná se již o idylické pastýřské scény, ale o dramatičtější podání, kde sehrávají rozhodující roli orientální motivy spojené s určitou mystikou či tajemnem. Prozatím však nelze jednoznačně říci, zda se nejedná o dvě následující etapy, jejichž odstup by však nebyl příliš velký. Charakter prostoru by snad bylo možno s určitou licencí nazvat preromantickým, se všemi aspekty tohoto označení, používaného jinak spíše v oblasti literatury. Vazba romantických, citově vypjatých děl k racionálnější tvorbě klasicistní by ostatně měla být zřejmě podrobněji zkoumána v obecnější poloze.

Pokud je výše uvedená úvaha správná, lze výstavbu dnes nejvýznamnější součásti drahenického zámku spojit s rozsáhlejší stavební aktivitou, která objekt upravila dle proměňujícího se vkusu a nových potřeb.⁶⁾ Patrně k roku 1782 lze vztáhnout první známý účet na větší opravy. V této době vlastnil objekt rod Nosticů, přesněji Nostitz - Rieneck. Další stavební činnost však pokračovala i za následujícího majitele Jana Prokopa, hraběte Hartmanna z Klarštejna. Zmíněna je tehdy další z úprav zámecké kaple, a to v roce 1796.

Za kterého z majitelů vznikla lázeň tedy není zcela zřejmé, i když významnějším stavebníkem byli rozhodně první zmínění majitelé. To by však byl vznik lázně poměrně časný, námětově by byla značně pokročilá zejména malba s egyptskými náměty, i když i ty byly užívány dříve. Na druhé straně nelze zcela vyloučit, že část výzdoby, zejména malířská, mohla vzniknout až na počátku století následujícího. K přesnější dataci tedy prozatím chybějí potřebné podklady.

Je však možno konstatovat, že dosud téměř neznámá a jistě nedoceněná lázeň zámku ve středočeských Drahenicích náleží přes veškeré možné výhrady i případné mladší drobnější zásahy k prvořadým historickým interiéřům, její ojedinělost a patrně i jedinečnost z ní vytváří neopominutelnou součást naší zámecké architektury. Její vyhraněné řešení je i podstatným přínosem k poznávání proměn kultury na přelomu 18. a 19. století. V rámci našeho památkového fondu je tedy rozhodně nezastupitelná a hodná zvýšeného zájmu.

Závěrem bych chtěl vyslovit několik slov k její žádoucí obnově, která je dle výše uvedeného zcela jednoznačná. Objekt byl do nedávné doby využíván, či spíše zneužíván, pro vojenské účely. Přesto zde zůstala zachována řada hodnotných detailů a naštěstí i sledovaná lázeň. Čas se však na ní značně podepsal, plechové části jsou narušeny korozí, rozvod vody je přerušen, poškozeny jsou malby a celek je ohrožen zemní vlhkostí. Při žádoucí opravě, jejíž nutnost dle mého soudu dostatečně zdůrazňují výše uvedené řádky, však hrozí určité nebezpečí. Její sugestivní prostředí by mohlo navodit snahu o kompletní, tedy i funkční obnovu lázně. Tento jistě velice přitažlivý záměr by však vyvolal zcela nezbytně zásadní zásahy do stávajících originálních prvků. Mimo případného sejmutí přemalby a odkrytí prvotní výmalby, která zásadním způsobem spoluvytváří celkovou atmosféru, by se proto k ostatním prvkům mělo přistupovat ohleduplně, s maximální snahou o jejich zachování. Výsledkem funkční rekonstrukce by totiž do značné míry byla kopie, postrádající intaktnost a zejména hodnověrnost. Proto se velice přimlouvám za zdrženlivý přístup, který se

bude snažit respektovat dochované historické prvky. Jejich zachováním a ochranou projevíme větší citlivost k naší historii než jakýmkoliv, sice efektním, avšak této jedinečné památce evidentně škodícím zásahem.

POZNÁMKY:

- 1) Macek, P. - Zahradník, P.: Drahenice, stavebně historický průzkum zámku. SÚPP Praha, 1993, strojopis. Průzkum byl zpracován pro Johanna Lobkovice, kterému byl objekt roku 1992 navrácen v rámci restitucí a který zde zahájil citlivé renovační práce.
- 2) Z mnoha publikací zmiňuji např.: Hansmann, W.: Baukunst des Barock. Köln, 1983, případně monografické práce: Hojer, G. - Schmid, E. D.: Nymfenburg. München 1991 a j.
- 3) Např. SHP zámku v Ploskovicích (Macek, P. - Zahradník, P.) dokládá nedochovanou barokní lázeň, umístěnou v samostatném suterénním prostoru a napojenou na ohřev teplé vody.
- 4) Za informaci děkuji PhDr. Horynové.
- 5) Lze tak usuzovat ze zpracovaného pasportu, za upozornění děkuji P. Jeriemu. V současné době zde probíhá hloubkový ověřovací průzkum.
- 6) Historická fakta převzata z SHP (viz pozn. 1), z kapitoly „Dějiny objektu“, zpracované P. Zahradníkem.

SCHLOSSBAD IN DRAHENICE

Das Schloss in Drahenice (Bezirk Příbram) gehört unter die kleineren ländlichen Herrnsitze, die die fortschreitende Entwicklung und Umwandlungen der Schlossarchitektur bezeugen. Der Aufmerksamket entging bisher das örtliche Bad, situiert in dem Anbau mit dem Salon im 1. Stock, welcher das Schlossappartement erweiterte.

Das Bad ist mit der Wohnung im 1. Stock mit einer intimen Treppe verbunden, deren Wände mit einer illusionären Malerei die wie mit gemauerten Kykloquadern behandelt sind. Die Treppe schliesst an einen kleinen Gang, mündend mit einer Nische, ausgerichtet als Naturfelsen, in einen Raum mit abgerundeten Ecken. Die Wände und das anschließende Kappengewölbe sind mit orientalischen Motiven bemalt (offene Landschaft mit Palmen und Pyramiden). In der grösseren Nische befindet sich eine Steinbank, in der zweiten ein offener, ungewöhnlich geformter Kamin. Das kleine versenkte Bassin des Bades ist in einer selbständigen Raumeinheit untergebracht. Es blieb ein Teil der Wasserzufuhrvorrichtung erhalten, der von der Schloßküche ausbetätigt werden konnte. Die Ausstattung der Bassinnische ist ganz vereinzelt. Das Gesims wurde aus Blech ausgeführt (das Profil ist nur illusionär gemalt), hinter ihm ist eine Blechrinne verborgen, die ebenfalls mit Wasser gefüllt wurde. Dieses floss dann aus kleinen Wasserspeiern das Gesims durchringend. Es fiel aber nicht direkt in das kleine Bassin, aber sein Lauf wurde von paarweise übereinander situierten steinernen Wasserspeiern unterbrochen. Zwischen den Speiern gliedern die Wand verschieden geformte Nischen. Diese dienten offensichtlich für das Unterbringen kleiner Lampen, man kann nicht ausschliessen, dass sie mit Farbglas geschmückt waren.

In Böhmen handelt es sich offensichtlich um das erste entdeckte und ganz erhaltene Bad, im Wesen noch des Barocktypes, charakterisiert mit dem versenkten Bassin. Seine Ausstattung ist aber schon fortgeschrittener, entspricht eher der Wende des 18. und 19. Jahrhunderts. Nach der verarbeiteten Archivuntersuchung kann man annehmen, dass die Realisation wahrscheinlich in die letzten zwanziger Jahre des 18. Jahrhunderts mit event. kleinen späteren Ergänzungen fällt.

Der Raum des Bades war also sehr effektiv und auf unserem Gebiet bisher vereinzelt gefunden. Man muss nicht nur die zahlreichen illusionären Malereien vor Augen halten, sondern auch die Hörempfindungen (das Geprassel der Holzscheite im Kamin, der Ton des einfallenden Wassers). Trotz gewisser Naivität und Einfachheit der Verarbeitung kann man von einem gewissen „vorromantischen“ Geist sprechen, der den ganzen Raum durchdringt.

Zum Schluss kann man den Wunsch äussern, dass das Bad sensibel repariert werden solle. Im Rahmen unseres Denkmalfonds nimmt es nämlich eine ganz einzigartige und unersetzbare Stelle ein.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Drahenice, Orientierungsschema des Schlossareals. A - Schloss (Schwarz bezeichnet der Anbau mit dem Bad im Erdgeschoss), B - Landwirtschaftshof, C - Garten mit Orangerie.

Abb. 2: Drahenice, Grundriss des Bades. Abb. 3: Drahenice, Badschnitt mit Anblick zum versenkten kleinen Bassin.

Abb. 4: Drahenice, Badschnitt mit Anblick zum Kamin gegenüber dem Eingang.

(Dokumentation des Bades führte der Autor des Artikels durch).

(Übersetzung: V. Klumpar)

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM DOMU ČP. 59 V TACHOVĚ

JAN ANDERLE, MARTIN EBEL

Dům čp. 59 v Tachově již byl v literatuře traktován (Líbal 1982, 21; Hauserová 1995, 37-39). Pozornost k němu přitahovala zejména žebrová klenba v přední části přízemí pravého traktu, přičemž názory na její stáří nebyly jednotné. Vyklizení přízemí domu a zadání stavebně historického průzkumu současnými majiteli vytvořilo podmínky k prohloubení dosavadních znalostí ohledně stáří zmíněné klenby a dovolilo vyslovit hypotézu o vývoji dispozice domu. Následující text je zkrácenou verzí elaborátu průzkumu, který byl uzavřen v únoru 1996.

Stručný přehled dějin Tachova

Předchůdcem města Tachova byl strážní hrad (na místě dnešního zámku), existující již na počátku 12. století, při němž byla i stejnojmenná vesnice. Snad někdy v sedmdesátých letech 13. století založil při hradu Přemysl Otakar II. královské město, jehož osudy však nebyly zpočátku příliš příznivé. Samotný hrad se často dostával do zástavy. Na přelomu 13. a 14. století se město uzavřelo do kamenných hradeb (podle posledních archeologických výzkumů Mgr. K. Nováčka, jemuž děkujeme za sdělení). V průběhu 14. století město získalo významná privilegia. Na začátku 15. století byl Tachov krátký čas zastaven. V roce 1427 bylo město dobyto (a vypáleno?) husitskými vojsky. Panování husitů nad městem se však stalo jen několikaletou epizodou. Následovaly další zástavy, až za Buriána z Gutštejna přešel Tachov do dědičného vlastnictví tohoto rodu. Od počátku 16. století se střídaly krátké vlády královské komory se zástavami význam-

ným rodům - Pluhům z Rabštejna, Lobkovicům. V průběhu 16. století však město získalo komplexní soubor městských privilegií a přes ztráty při požárech (v letech 1558 a později 1616) získala tachovská obec roku 1606 zdejší hrad s městem do zástavy. Poměrně nadějněmu vzestupu města však učinila konec třicetiletá válka, v jejímž důsledku Tachov klesl na úroveň poddanského města, byť centra velkého panství. Město během 18. století opět několikrát vyhořelo. Největší byly požáry v letech 1719 a 1748, u požárů přelomu sedmdesátých a osmdesátých let není jasný jejich rozsah.¹⁾

Dějiny domu čp. 59

Stav uchování a zpřístupnění písemných pramenů k tachovským domům není v porovnání s jinými našimi městy příliš příznivý. Řada trhových knih, v obdobných městech sahající do druhé čtvrtiny 16. století, je v tachovském případě až o dvě stě let mladší - nejstarší trhová kniha začíná až rokem 1744. Lze považovat za nezbytný úkol historiků pokusit se rekonstruovat místopis s využitím dochovaných pramenů (katastry a hlavně staré urbáře končící rokem 1666) se zapracováním důsledků požárů, toto však nelze u jednotlivého domu, ale pouze u systematicky zpracovávaného města.

U domu čp. 79 se nepodařilo s jistotou rekonstruovat ani údaje z berní ruly a tereziánského katastru. Jako nejpravděpodobnější se jeví, že náš dům náležel v době zpracování elaborátu berní ruly (1653/1654) měšťanu Franzi Bartelu Dolhoffovi, tudíž lze předpokládat, že dům se nestal v důsledku válečných událostí poustkou. V tereziánském katastru (1713 a druhá redakce 1722) pak předpokládáme, že se jedná o dům řezníka Franze Dolhopfa - SÚA, TK, i. č. 2254, kt. 686, č. 50. Definitivní potvrzení údajů však přinese až zpracování místopisu.

V době založení nejstarší dochované trhové knihy (1744) náležel náš dům jistěmu měšťanu Franzi Friedrichovi. Roku 1755 Franz Friedrich dům, stojící mezi domy Michaela Becka (čp. 58) a Franze Lencka (čp. 60), prodal svému švag-

Obr. 1: Tachov čp. 59, hlavní průčelí. (Foto autor)